

VALACZKA ANDRÁS

FILMES PROJEKTEK A KÍSÉRLETI IRODALOMKÖNYVEKBEN

A kísérleti tankönyvek magyar nyelvi és irodalmi elemei sok egyéb cél mellett kiemelt elvárásnak tekintik a tanulók széles körében megfigyelhető nyelvi beszűkülésre való reflektálást. A fejlesztés egyik erre reflektáló iránya: a médialemelek inspirációs forrásként való felhasználása.

Miközben számos kutató szerint az internethasználat az emberiség rohamos elbutulásához vezet, sőt már be is léptünk a digitális demencia állapotába, az amerikai James Flynn (Psychometrics Institute é.n.) adatokkal bizonyítja, hogy a monitorfüggőség nyilvánvaló romboló hatásai ellenére nemzedékről nemzedékre nő az emberiség IQ-ja, 1930 óta mindenestre jól dokumentálható módon. Németországban például évtizedenként 3 IQ-ponttal nő a mért eredmény (Schmundt, Hilmar 2012) Törökországban 6-tal, de az Egyesült Államokban is folyamatosan emelkedik, ahelyett, hogy csakugyan elbutulnánk, ahogyan a képernyőhöz kötött mai ember láttán joggal gondolhatnánk.

Nyomasztó felismerés ugyanakkor, hogy a nemzedékek nyelvi, szóbeli, szókincsbeli képességei csakugyan romlanak, és egyre ijesztőbb mértékben elmaradnak az általános IQ-eredményekhez képest. A logikai és vizuális feladatok megoldása jobban megy a mai gyerekeknek, mint a korábbi nemzedékeknek, mentális lexikonuk azonban jóval szegényesebb, s mindabban, amit szavakkal kellene kifejezniük, egyre jobban elmaradnak a szüleik generációjától. Mindez Flynn professzor szerint egyfajta alkalmazkodás következménye: alkalmazkodnak a felgyorsult világ rohanásához, amelyben a hosszas, részletező beszédmódnak nincs többé helye. Ezeroldalas regények helyett másfél órás filmekben gondolkodnak a fiatalok, ami a szóbeliséget érthető és szükségszerű módon erodálja. Hasonlót figyelt meg Gósy Mária is, amikor kutatása során azt tapasztalta, hogy a mai gyerekek rohanva írnak. Senki sem kérte tőlük, hogy siessenek, a mai 12-13 évesek mégis tízzel több szót írnak le egy perc alatt (25 helyett 35-öt), mint a hatvan évvel korábban azonos körülmények között megkérdezett kutatási alanyok (Gósy – Kovács 2001)

Tovább pontosítva, hogy miben is áll a beszéd mai hanyatlása, Flynn professzor megkülönbözteti a passzív és az aktív szókincszet. Míg a gyerekek passzív szókincsze kevésbé erodálódott, és viszonylag jól megértik a szüleik nemzedékének nyelvét, addig az aktív szókincsük jelentősen beszűkült. A baj tehát akkor mutatkozik meg, amikor beszélniük vagy fogalmazniuk kellene, amikor szavakba kellene önteniük gondolataikat, tegyék ezt akár írásban-szóban megnyilatkozva, szöveget alkotva, akár néma autokommunikáció (Lotman 2001) formájában, magát a

gondolkodást gyakorolva – ami legalább olyan fontos, mint az előbbi, csak rövidlátásunk folytán sokkal kevesebb szó esik róla. (Gambino 2012)

A Flynn-effektus nemcsak azért veszélyes, mert a szókincs szűkülése valamennyi tantárgyra kiterjedően a teljes iskolai előrehaladást aláássa, s voltaképpen előre rossz teljesítményre predesztinálja a fiatal kémiából éppúgy, mint történelemből vagy akár a szöveges példákkal előálló matematikaórán (David 2010). Hanem veszélyes azért is, mert a hiányosság egész felnőttkori életvezetése során alkalmatlanná teheti a személyes, munkahelyi vagy akár a legintimebb érzelmi konfliktusok verbális feloldására, megbeszélésére, ködös belső feszültségeinek világos fogalmi eszközökkel való tárgyasítására és közlésére.

Mindenknek a tünetegyüttesnek tovább növeli a veszélyességét, hogy a potenciális cselekvők tanácstalanul állnak a jelenség előtt. Rengeteg szó esik ugyan a *digitális bennszülöttek* nemzedékéről, de az iskolák és a szülők jóformán semmit sem tehetnek a tendencia ellen. Nincs hozzá módszertanunk, túl friss és túl gyorsan terjedő a világméretű hatás, az anyanyelvi órák pedig továbbra is a nyelvről való meta-beszéd szerepzavarában zajlanak le ahelyett, hogy legalább a bögrék és tűzhelyek felcédulázásával, magyarán a mentális lexikon szavainak megtanításával próbálkoznának. Mit jelent a tehetetlen nyelvtanórai meta-beszéd? Azt, hogy továbbra is a nyelvről szóló ismereteket tanítjuk ahelyett, hogy már rég a nyelvet magát tanítanánk, hasonlóan ahhoz, ami az idegennyelv-órákon zajlik. Természetesen nem az elemi mondatokat, de nagyon is azokat a kifejezéseket, szókapcsolatokat, logikai kategóriákat, amelyek a chat-beszéd új szóbeliségében sohasem kerülnek a magukra maradt, virtuális szigetükön izolálódott, s *A legyek ura* (Wilson 2010) páriáinak módjára egymást irányító fiatalok látókörébe.

Amit kommunikáció címén a nyelvi pragmatikáról mégis megtanítunk, valójában az is ismeret. Hogyan kell önéletrajzot írni, milyen olvasási stratégiák vannak – mindez csak látszólag tanítja beszélni a tanulókat. Beszélni akkor tanulnának, ha beszélhetnének, ám tudjuk jól, hogy egy-egy tanítási órán egy tanuló legfeljebb 23 másodpercre juthat szóhoz (Albertné 2005). S akkor sem anyanyelve birtokbevitelét gyakorolja, hanem leckét mond fel.

A szemléltetést segítő animációk, az interaktív táblákkal gazdagodó hardverkészlet, a digitalizált tankönyvek a nyelvi beszűkülésen nem segítenek, sőt gyakran tovább rontanak a helyzeten (az interaktív tábla például nyilvánvaló módon nyomja vissza a tanárt a frontális munka irányába). Nem szolgálja a szóban forgó célt az irodalmi művek filmadaptációinak levetítése sem. Ehelyett teljesen más funkciójú médiaelemek szolgálnák a beszédfejlesztés célját.

Az irodalmi művek tanítása éppúgy nem tűnhet el az oktatásból, ahogyan a grammatika sem, itt csupán arról van szó, hogy a

tanórák egy-egy időszávjában ezek mellett helyet kell szorítani a tanulók tényleges szóbeli-írásbeli szövegalkotásának, mégpedig irányított módon, a magasabb fogalmi tagoltságú, mintakövető, felfelé nivelláló beszéd kikényszerítésével. E kényszer kutyakorbáccsal nem váltható ki, csakis erős motiváltsággal. Erre a motiválásra az irodalmi olvasmányok ma már ritkán képesek, tudomásul kell vennünk, hogy ami ötven éve az olvasás volt, az ma a film. Ez képes igazán motiválni a gyerekeket.

Éppen ezért a médiaelemek beemelése elsősorban azt jelentheti, hogy mozifilmek néhány perces jeleneteinek, jól tematizálható párbeszédeinek levetítésére szorítunk helyet az irodalmi művek és a grammatika mellett. Ezek kellően erős impulzust adnak a tanulóknak ahhoz, hogy utána kapcsolódó szövegalkotásra bírassuk őket, pl. a párbeszéd továbbírására, a jelenet kreatív újrászinkronizálására, és így tovább.

Mindennek az elméleti dimenziója jószereivel lényegtelen. A feladat sokkal inkább az, hogy egy ilyen válogatást minél többféle online és offline hordozón tantervi egységekre sőt tanórákra bontva, kellő instrukciós anyaggal felszerelve a tanárok kezébe adjunk. Erre a jogszabály szerint akkor van mód, ha a filmrészletek átvétele nem üzletszerű, hanem non-profit módon történik, kifejezetten oktatási céllal – ebben hozhat áttörést az OFI projektje, hiszen a korábbi, profitorientált kiadók ezzel az eszközzel nem élhettek.

A filmrészleteket az elfogadható esztétikai minőségnek és a tanulókat motiválni képes jelenetek két halmazának figyelembevételével úgy kell kiválasztani, hogy azok metszetéből kerüljenek ki a lejátszandó idézetek.

Nagy kihívás, hogy a kiválasztott médiaelemekhez olyan feladatsort szolgáltatassunk, amely a tanár munkáját leegyszerűsíti, a tanuló számára kellően érdekes, ugyanakkor idegennyelv-tanítási stílusban szorítsa rá a tanulót a példaanyaggal, frazémákkal, mintaszövegekkel támogatott magasabb szintű nyelvhasználatra.

Perdöntő lehet a megvalósulás szempontjából, hogy mindezt könnyen kezelhető formában kapja meg a pedagógus. Régebbi fejlesztéső hardverek és szoftverek is támogassák a lejátszást, s az egész szöveges és médiás rész alkosson egyetlen csomagot,

ahol két-három kattintással elindítható a folyamat.

Mindennek természetesen akadálya lehet az iskolák hiányos felszereltsége, a technikai eszközök használatának nehézsége. Csapó Benő és mások 2011-es kutatása azonban, (Tóth-Molnár-Csapó 2011) amelynek során egy 256 általános iskolából álló reprezentatív mintát vizsgáltak, az derül ki, hogy ez nem valódi akadály. Az iskolák mintegy felében (50,3 százalék) egy, míg közel harmadában (31,7 százalék) kettő számítógépes terem található. Az iskolák egytizedében (11,9 százalék) van három vagy annál több számítógépes szaktanterem. E termek egyharmadában mobil számítógép (laptop) is segíti a tanulást és tanítást. Az első helyen megnevezett termek kétharmadában van projektor, harmadában az egyéni multimédiás eszközökkel való tanulást segítő fülhallgató és egytizedében webkamera. Átlagosan az iskolák 61 százalékában nemcsak a számítógépes szaktantermekben, hanem a többi tanteremben is van lehetőség a világhálózathoz csatlakozni. Az iskolák 40 százalékában találhatóak projektorral felszerelt tantermek. Az iskolákban ezek száma jellemzően nem haladja meg a 10-et.

Mindezeket a többszáz pedagógus bevonásával zajló kipróbálás és a beérkező sokezer észrevétel nyomán olyan átdolgozott kiadások követhetik, amelyekben a fentebbiek módosulhatnak, illetve újabb eszközök bevonására kerülhet sor. A tankönyv persze ettől függetlenül továbbra is csak eszköz marad, a döntő szerep a pedagógusé. De a kezdeményezés talán így is jelezni tudja: a tanulók világához való igazodás elemi követelmény, amely nélkül a pedagógiai erőfeszítések aligha érhetik el céljukat.

BIBLIOGRÁFIA

- Albertné Herbszt Mária (2005): A tanár-diák együttműködés In: Anyanyelvi nevelési tanulmányok 15-25., Iskolakultúra, 2005 [online] URL: http://www.iskolakultura.hu/ikultura-folyoirat/documents/books/anyanyelvi_nevelési_tanulmányok_1.pdf
- Beck, Isabel et al (2002): Choosing Words to Teach. In Bringing Words to Life: Robust Vocabulary Instruction (15-30). New York, NY: Guilford Press [online] URL: <http://www.readingrockets.org/article/40304/#top>
- Csíkos Csaba (2012): Melyik a kedvenc tantárgyad? Tantárgyi attitűdök vizsgálata a nyíltvégű írásbeli kikérdezés módszerével In: Iskolakultúra 2012. 1. [online] URL: http://epa.oszk.hu/00000/00011/00161/pdf/EPA00011_Iskolakultura_2012_01_003-013.pdf
- David, Jane L. (2010): What Research Says About... / Closing the Vocabulary Gap In: ASCD honlap [online] URL: <http://www.ascd.org/publications/educational-leadership/mar10/vol67/num06/Closing-the-Vocabulary-Gap.aspx>
- Gambino, Megan (2012): Are You Smarter Than Your Grandfather? In: Smithsonian honlap [online] URL: <http://www.smithsonianmag.com/science-nature/Are-You-Smarter-Than-Your-Grandfather-Probably-Not-181842991.html>
- Gósy Mária – Kovács Magdolna (2001): A mentális lexikon a szóasszociációk tükrében. In: Magyar Nyelvőr, 2001. július–szeptember [online] URL: <http://www.c3.hu/~nyelvor/period/1253/125306.htm>
- Intézményi közlemény: 9th Grade Word List é.n. In: Hyde Park Central School honlapja [online] URL: <http://www.hpcsd.org/files/filesystem/Grade%209%20Tier%20II%20Vocabulary%20List.pdf>
- Kiadói közlemény (2014): Headway Vocabulary In: Oxford University Press honlapja [online] URL: <https://elt.oup.com/student/headway/advanced/?cc=hu&sellanguage=hu>
- Lotman, Yuri (2001): Universe of the Mind. London; New York: I.B. Tauris Publishers, 2001. 20-35.
- Makádi Mariann et al. (2012): Kérdezési stratégiákra épülő földrajztanítás. In: Tanítási – tanulási technikák a földrajztanításban ELTE, 2013 [online] URL: <http://elte.prompt.hu/sites/default/files/tananyagok/TanulasiTanitasiTechnikakAFoldrajztanitasban/ch04.html>
- Oktatási Hivatal (é.n.): A nyelvhasználó/nyelvtanuló kompetenciái In: Nyelvvizsgáztatási Akkreditációs Központ honlapja [online] URL: http://www.nyak.hu/nyat/doc/KER_2002/5%20fejezet_2.pdf
- Psychometrics Institute (é.n.) James Flynn munkássága [online] URL: <http://www.psychometrics.cam.ac.uk/about-us/directory/jim-flynn>
- Schmundt, Hilmar (2012): Is the Internet Really Making Us Dumber? In: Spiegel, 2012 szeptember 21. [online] URL: <http://www.spiegel.de/international/zeitgeist/studies-contest-theory-that-internet-is-making-people-dumber-a-855668.html>
- Tóth Edit – Molnár Gyöngyvér – Csapó Benő (2011): Az iskolák IKT felszereltsége In: Iskolakultúra, 2011. szeptember 124-137. [online] URL: http://epa.oszk.hu/00000/00011/00159/pdf/iskolakultura_2011_10-11_124-137.pdf
- Tyson, Kimberly (2013): No tears for TIERS. Common Core Tiered Vocabulary Made Simple In: Learning Unlimited honlapja. [online] URL: <http://www.learningunlimitedllc.com/2013/05/tiered-vocabulary/>
- Wilson, David (2010): A Study of ‘Game Metaphor’ in Golding’s Lord of the Flies In: research Gate honlap [online] URL: http://www.researchgate.net/publication/228174202_A_Study_of_Game_Metaphor_in_Goldings_Lord_of_the_Flies

Néhány filmes feladatsor

1. Holdfény királyság

Az amerikai [Wes Anderson](#) [vez enderzon] 2012-es filmjében Gilman Jared [dzsilmen dzserd] és Kara Hayward [kara héjvord] alakítja a fiú és lány főszereplőt, Bruce Willis [brusz vilisz] formálja meg Sharp [sarp] őrmester alakját, [Bill Murray](#) [bil möri] a családapát.

A történet egy Kanada partjainál fekvő szigeten játszódik, 1965 nyarán. Két inkább még gyerekeknek mondható kiskamasz áll a középpontban, akiknek elégük van a családjukból, környezetükből és legalább ennyire saját zűrzavaros személyiségükből is. Szerelmesek lesznek egymásba, s megegyeznek, hogy titokban a sziget vadonjába szöknek. A rendőrség, a gyámhivatal, a rokonok és a cserkészársak összefogva próbálnak a nyomukra bukkanni, ámbar nem mindig a megmentés, néha inkább az elfogás szándékával. Közben persze épp egy óriási vihar készül kitörni, s drámai helyzetben a máskor oly békés élet a szigeten fenekestül felfordul.

Az itt következő jelenetben azt láthatjuk, hogy derül ki a szülők meg a rendőr számára, hogy Sam [szem] meg Suzy [szuzi] megszökött.

BESZÉLJÜK MEG!

Miről árulkodik, hogy az anyuka hangosbeszélővel szól a családtagjaihoz?

Mennyire van jelen az apuka a család életében?

Mivel árulja el Sharp őrmester a kocsiban, hogy bizalmas a viszonya a feleséggel?

Milyen technikát alkalmaz a rendező, amikor meg akarja ismertetni velünk az előzményeket?

Melyik gyerekeknek mi a fő problémája?

ÍRJ 8-10 MONDATOS FOGALMAZÁST!

Suzy folyton konfliktusba keveredik az osztálytársnőivel. Mit gondolsz, miben más a lányok veszekedése, mint a fiúké?

- Készíts összehasonlító elemzést a két nem kamaszkori viselkedésmódjáról! Térj ki a felnőttek által is megfigyelhető jelenségekre, a csoporton belüli rejtett összecsapásokra és a fizikai meg a szóbeli agresszivitás megnyilvánulásaira is!

2. A repülő osztály

[Tomy Wigand](#) [tomi vígand] 2003-ban forgatott, német filmje a jóval korábban alkotó [Erich Kästner](#) [erik kesztner] regénye alapján készült. A két főszereplő Hauke Dickamp [hajke dikamp] és [Ulrich Noethen](#) [ulrih nőten].

A történet a lipcei Szent Thomas iskolában játszódik, amely fiúkorúsáról híres. Ide kerül a 12 éves Jonathan [jonatán], aki már sok rossz fát tett a tűzre, s ez az iskola az utolsó esélye. Társai magukkal viszik őt titkos találkozóhelyükre is, egy elhagyott vasúti kocsiba, ahol, mint kiderül, egy fura felnőtt éldegél. Ő segít majd nekik, amikor kitör a bandaháború egy másik gyereksapattal, de így is elég nagy botrány kerekedik a dologból, mert tönkremennek a kották, csaknem tönkreteszik az ünnepi koncertet.

Az itt látható jelenetben a bandaháború és a kották meg a kórus körüli mizéria bontakozik ki a szemünk előtt.

BESZÉLJÜK MEG!

Hogyan nyeri el Dr. Bök a gyerekek bizalmát?

Mondj érveket arra, miért fontos a házirend az iskolában, miért kellenek szabályok a társadalomban!

Sorolj fel példákat arra, amikor egy szabályt felülír, semmissé tesz az élet!

Mit jelképez a templomi éneklés? Milyen jeleneteknek az ellenpontja? Hogyan

kapcsolódik Justus igazságosztásához?

ÍRJ 8-10 MONDATOS FOGALMAZÁST!

A tanár elmeséli gyermekkori emlékét, amikor a kórus Japánba készült, és ő az utolsó pillanatban elszökött a buszról.

- Ha te lettél volna a helyében, és megbíztál volna a tanárodban, mit mondtál volna neki a szökés helyett? Mit kértél, illetve vállaltál volna?

3. Az élet szép

Részletünket egy 1997-ben forgatott olasz filmből vesszük. Rendezője Roberto Benigni [robertó beninyi], a főbb szerepeket a játszó színészek a következők: Roberto Benigni [robertó beninyi], Nicoletta Braschi [nikoletta brassi], Giorgio Cantarini [dzsordzso kantariní].

A történet Itáliában játszódik, a második világháború, a fasizmus és a zsidóüldözések idején. Főszereplője a kisfiát féltő és mentő apuka, Guido, aki félig zsidó származású, így őt is elhurcolják gyermekével együtt. Hogy fiát a lehetőségekhez mérten minél inkább megkímélje, Guido azt találja ki, hogy az egész, ami körülveszi őket tulajdonképpen egy nagy játék, amelyben a rabok a versenyzők és az őnök a játékvezetők. Ez persze időnként a képtelenség határát súrolja, s a rendező azzal oldja fel a képtelenség feszültségét, hogy a humoros és tragikus elemek közt egyensúlyoz.

Az itt látható jelenetben először még az idillt szemlélhetjük, a kis család boldog mindennapjait, mielőtt lecsapna rá a borzalom, s egyszerre pokollá tenné mindőjük életét.

BESZÉLJÜK MEG!

Az apa hazudik a kisfiának a teherautón. Helyesen teszi? Támaszd alá érvekkel is a véleményedet!

Idézz fel olyan helyzeteket, amikor nem kell igazat mondani! Mikor kell?

Az édesanya utána megy férjének és gyermekének a koncentrációs táborba. Okosan cselekedett? Milyen választási lehetőségei voltak?

Milyen eszközöket használ a film, hogy bemutassa a holokauszt szörnyűségét?

ÍRJ 8-10 MONDATOS FOGALMAZÁST!

Fura dolog ilyen szomorú témáról ilyen ígéretes címmel filmet készíteni, s ráadásul humorral ecsetelni a történeteket.

- Fejtsd ki a fogalmazásodban, miért igaz a film címe: miért szép az élet a kisfiú számára? Ne csak az idilli, otthoni életükre gondolj, hanem a bajok közt megtalált örömeire is!

4. Harry Potter és az azkabani fogoly

A híres sorozat részét képező kalandfilmet 2004-ben forgatta [Alfonso Cuarón](#) [alfonzó kuarón], természetesen az író, [Joanne Kathleen Rowling](#) [joan keszlin róling] regénye alapján. A főszereplő (mint a sorozat minden más részében is) Daniel Radcliffe [deniel redklif]. Barátját, a vörös hajú Ront Rupert Grint [rapert grint] alakítja, Hermionét pedig Emma Watson [emma vatszán].

Harry egyáltalán nem boldog ettől, de mégis rákényszerül, hogy még egy nyarat a szörnyű rokonainál töltsön. Ő igazán igyekszik békében maradni, és szinte láthatatlanná válni, de végképp elszakad nála a cérna, amikor megérkezik látogatóba Vernon bácsi erőszakos nővére, az elviselhetetlenül ellenszenves Marge [mardzs] néni. A nő ezúttal a korábbi neveltlenségein és aljasságain is túlsz, amit Harry dühében azzal viszonz, hogy egész egyszerűen lufivá változtatja az asszonyt. A muglik világban törvénytelenül alkalmazott, tiltott varázslás miatt nyilvánvalóan roxfordi büntetés vár Harryre. Nincs hová mennie, mégis elmegy otthonról. Ám nem jut túl messzire, mert máris érte jön a Kóbor Grimbusz, s a Foltozott Űst fogadóba repíti, egyenesen a mágiaügyi miniszter színe elé.

Az itt látható jelenetben Marge néni érkezését, botrányos viselkedését, majd Harry megengedhetetlen reakcióját láthatjuk.

BESZÉLJÜK MEG!

Általában mi a legzavaróbb a rokonaink viselkedésében? Marge néni miben tesz túl a rokonok általános hibáin?

Milyen eszközökkel teszi túlzóvá a helyzet megjelenítését az író? Mit tud hozzátenni a szöveghez a film a maga képi eszközeivel?

Mi a rosszabb: ha vendégek jönnek, vagy ha vendégségbe kell mennünk a szüleinkkel?

Miből derül ki, hogy Marge néninek mániája az erőszak?

ÍRJ 8-10 MONDATOS FOGALMAZÁST!

Ma már minden civilizált országban egyértelművé teszik a törvények, hogy a testi fenytés gyermekbántalmazásnak számít. Ugyanakkor szinte nem is létezik olyan család, ahol ne fenekelnék el a kisgyereket, vagy ne csattanna el egy-egy pofon.
- Fejtsd ki a fogalmazásodban, mi a véleményed a testi fenytésről? Megengedhetőnek tartod-e bármilyen formáját az iskolában vagy a családban? Éri-e veszteség ennek kihalásával az emberiséget? Ne feledkezz meg az érvekről sem!

5. A Gyűrű Szövetsége

Az új-zélandi-amerikai koprodukcióban forgatott kalandfilm 2001-ben készült, rendezője Peter Jackson. A film éppúgy trilógiát alkot, ahogyan trilógia, három részes mű az alapjául szolgáló regény, [John Ronald Reuel Tolkien](#) regénye is, A Gyűrűk Ura. Frodót Elijah Wood alakítja, Gandalfot, a Szürke Mágust Ian McKellen, Aragorn megformálója pedig Viggo Mortensen. A film híres színésze még a legolast alakító Orlando Bloom és az Arwent megformáló [Liv Tyler](#) is.

Frodó, az ifjú hobbit egy gyűrűt kap Bilbótól, amiről azonban kiderül, hogy gonosz gyűrű, mellyel a Sötétség Ura rabszolgáskorba taszíthatja Középfölde népeit. Gandalf jobb híján Völgyzugolyba küldi Frodót, hogy ott a tündék uralkodója, Elrond döntsön a továbbiakról. Végül arra jutnak a tanácskozók, hogy a gyűrűt mindenképpen meg kell semmisíteni, mégpedig ott, ahol készült: a Végzet-katlan vulkánjában. Hogy odasegíthessék szegény Frodót, létrejön a Szövetség, s együttesen vágnak neki a történelmi jelentőségű küldetésnek.

Az itt látható jelenetben azt láthatjuk, amint az öregedő Bilbó, aki mindedig a Gyűrű őrzője volt, megválna kincsétől és otthonától, s elbúcsúzik a falubeli népektől. Nem könnyű számára a váltás, hiszen a Gyűrű mindenkit megbabonáz, aki a közelébe kerül. Ezért is kell épp a gyenge Frodóra bízni: egy erős ember veszélyessé válhatna a hatalmas eszköz birtokában.

BESZÉLJÜK MEG!

Jellemezd Bilbo búcsúbeszédét! Milyen „hatásvadász” elemeket használ?

Mit jelképez a gyűrű? Miért ragaszkodik hozzá annyira Bilbo? sorold fel minél több dolgot!

„Sok varázsgyűrű van a világon, de egyikkel sem bánhatsz felelőtlenül.” Mondj példákat arra, mivel bántak, bánnak felelőtlenül az emberek, pedig jóra is használhatnák!

Milyen szavakkal, tetteikkel mutatja be a film Bilbo kötődését? Hogyan hat rá a gyűrű? Mivel jelzi ezt a film?

ÍRJ 8-10 MONDATOS FOGALMAZÁST!

Bilbo meggyanúsítja a barátját, hogy magának akarja a gyűrűt. Miért nem kell Gandalfnak?

- Te elfogadnád? Mire lehetne használni a varázslat adta hatalmat, mi a baj mégis vele? Fejtsd ki részletesen!

6. A vadon szava

A Jack London [dzsek london] amerikai író regénye alapján forgatott kanadai kalandfilm 1997-ben készült. Rendezője [Peter Svatek](#) [pítör szvetök], főszereplői [Rutger Hauer](#) [ratger hajer] és [Bronwen Booth](#) [branvin búsz] – a történet lényegét megjelenítő szánhúzó kutyákról nem beszélve.

Bár emberek is szerepelnek a filmben, Jack London története voltaképpen Bucknak [bák], a kutyának a története. Délről, Kaliforniából kerül az amerikai kontinens északi csücskébe miután elrabolják, és számtalan hányattatáson megy keresztül, valahogy úgy, mint a magyar irodalomban a mi Bogácsunk. A rossz gazdák után végre jó tulajdonoshoz kerül, John Thortonhoz [dzson szortn], aki igazán megbecsüli és szívből megszereti a kitűnő szánhúzót. Így járják be az Északot, s Buck egyre többször kerül kapcsolatba vadon élő farkasokkal.

Az itt megismerhető jelenetben Buck véresen összecsap egyik szánhúzó kutyatársával, s az emberek méltán döbbennek meg öldöklő dühén. Tehetsége, szenvedélyessége azonban meggyőzi őket, hogy mégis értékes kutyáról van szó.

BESZÉLJÜK MEG!

Állatkínzás-e a szánhúzó kutyák alkalmazása? Te engedélyeznéd vagy betiltanád?
Mi lehet a legrosszabb az ilyen kutyák életében? Miben lelhetik örömeiket?
Mít gondolsz, miért nem lovasszánt alkalmaznak, mint másutt?
Reálisnak tartod, hogy egy meleg vidékről odakerült kutya megszokja a hideg körülményeket és a sajátos munkafeladatot?

ÍRJ 8-10 MONDATOS FOGALMAZÁST!

Komoly mérlegelés tárgya az expedíció tagjainak körében, hogy megtartsák-e - főleg vezető szerepben – a vérengző Buckot. Nagy kérdés, hogy a negatívum nyom-e többet a latba (az erőszakossága), vagy a pozitívum (erőszakosságával összefogja a falkát).

- Érvelj fogalmazásodban állításunk ellen (vagy éppen mellette): „Az emberi közösségben is szükség van vezérre.”

7. Büszkeség és balítélet

Az 1995-ben forgatott angol tévéfilm rendezője Simon Langton [szájmon lengton], a megfilmesítés alapjául szolgáló regény pedig a 19. századi író, [Jane Austen](#) [dzsén osztin] műve. A film két főszerepét Colin Firth [kolin försz] és Jennifer Ehle [dzsenifer íli] játssza.

Jane Austin úgynevezett "társasági író" volt, vagyis a „társaság”, a rangos, jómódú réteg mindennapjait írta meg. Ez a rangos réteg azonban maga is sok-sok más rétegből állt, tagjai voltak a nagyon gazdag, nagyon előkelő arisztokraták, és a szerényebb származású, szűkösebben élő kismesek is. A film szerelmi problematikáját részben ez a rangbeli különbség is átszövi, részben azonban a jellemek, személyiségek, a gátlások bénító szerepét jeleníti meg.

A kiválasztott jelenetben egy hosszabb udvarlási folyamat részletét láthatjuk. Elizabeth [a szinkronizált filmben Elizabethnek ejtik a nevét] már régesrég feltűnt Mr. Darcynak [miszter dárszi], ám Elizabeth kissé rátarti, Darcy pedig a származását túlságosan is komolyan vevő arisztokrata, aki ráadásul gátlásos és a túlzott érzelemnyilvánításoktól is iszonyodik. A két személyiség kettős problematikája épp elég ahhoz, hogy szerelmüket alaposan próbára tegye.

BESZÉLJÜK MEG!

Mr. Darcyval való beszélgetésekor Miss Bennett a zongorázásához hasonlítja a férfi feszélyezett viselkedését. Próbáljátok elismételni a beszélgetést a metafora nélkül!

Mit jelenthet az, hogy „fiatalasszonynak a közelség nem előny”?

Mondj érveket arra, miért jó felnőtt korban is a szülők közelében élni, és miért rossz!

Mr. Darcy nem a szavak embere. Mit ront el a beszélgetésben, amikor meglátogatja Lizzie-t?

Kire utalhat a címbeli „büszkeség”? Hogyan mutatja ezt be a film? Tényleg jellemző rá?

ÍRJ 8-10 MONDATOS FOGALMAZÁST!

Lady Cathrine de Bourgh [lédi ketrin dö börg] az első pillanattól kezdve ellenszenves. Miért?

- Írj egy őszinte levelet a barátodnak, barátnődnek, s mutasd be neki az idős hölgyet! Jellemhibáit, viselkedését, véleményét magáról és másokról.

8. A Karib-tenger kalózzai – A világ végén

A 2007-es amerikai kalandfilm rendezője Gore Verbinski [gór verbinszki], zeneszerzője [Hans Zimmer](#) [hansz cimmer], igazi sztárrá lett főszereplői pedig Johnny Depp [dzsoni depp], Keira Knightley [kíra nájtli] és Orlando Bloom [orlandó blum].

A történet szerint Will Turner [vill törner] és Elizabeth Swann [elizabet svann] össze kell, hogy fogjon Barbossa kapitány ellen, hogy kiszabadíthassák Jack Sparrow [dzsek szperó] kapitányt. Jack nem kisebb személynek a foglya, mint Davy Jones-é [dévi dzsosz], aki síron túli bandájával és rettegett hajójával, a Bolygó Hollandival immár a tengerek réméné vált. A hősöknek egészen a világ végéig kell hajózniuk Jack kedvéért, s közben óriási szövetségi rendszert kell összehozniuk, másként semmi esélyük.

Az itt sorra kerülő jelenetben e szövetség nehézkes megállapodásából kapunk ízelítőt, s láthatjuk, milyen nehezen tud közös nevezőre jutni a sok különös (és meglehetősen kétes) alak.

BESZÉLJÜK MEG!

Mit jelent ez: „harcra fel, hogy elfussunk”?

Mondj helyzeteket, amikor nem volt más lehetőség, mint harcolni az igazadért, akár szóban, akár tettben!

Barbossa kapitány elengedné a fogva tartott istennőt, Kalüpszót. Kinek van igaza a nőkkal kapcsolatban? Neki vagy Jack Sparrow-nak, aki szerint a sértett nő veszélyes? Mondj érveket mindkét fél álláspontja mellett!

Az egyik kalóz úr, Szri Szumbadzi helyett majdnem végig kiválasztott emberei beszélnek. Miért? Bölcsen tette?

Véleményedet indokold példákkal!

Milyen eszközök segítségével hangsúlyozza a film, hogy még a kalózoknak is szent a törvény? Találj ki három törvényt, amelyek szerint a törvénykönyvben lehetnek!

9. A király beszéde

A [Tom Hooper](#) [tom húper] által rendezett angol film 2010-ben született. Főszereplője a *Büszkeség és balítélet* című filmből is ismert Colin Firth [kolin försz], de fontos karaktert alakít Geoffrey Rush [dzsefri rás] is.

A történet valós történelmi problémán alapul, és VI. György brit uralkodóról, a mostani II. Erzsébet királynő apjáról szól. VI. Györgynek már a trónra lépése is problematikus volt, mert úgy lett királlyá, hogy bátyja lemondott az uralkodásról a viharos szerelmi szenvedélye miatt. De a film nem ekörül forog, hanem VI. György személyes problémája körül: szörnyen dadogott, ezért nem is szívesen lett királlyá, hisz ebben a szerepében rendszeresen szónokolnia kellett volna. Végül aztán rábeszéltek, hogy keresse fel a liberális szellemiségű Lionel Logue [lájnel log] doktort, aki sajátos módszerekkel kezdett a beteg kezeléséhez.

Az itt közölt filmrészlet azt mutatja, amikor a király első ízben keresi fel a doktort. Képletesen azt mondhatjuk: nemcsak a dadogás a probléma, hanem amúgy se nagyon tudnak egy nyelvet beszélni.

BESZÉLJÜK MEG!

A herceg nem akarja hagyni, hogy Dr. Logue a keresztnévén szólítsa. Miért? Keres többféle magyarázatot is rá!

A doktor ragaszkodik hozzá, hogy a rendelőjében ő diktálhasson, ő mondhassa meg a szabályokat. Miért jogos ez az elvárása? Te mikor, hol tapasztalod ezt a fajta magatartást? Az is jogos?

Mondj példákat arra, amikor a herceg szellemes, és arra is, amikor a doktor!

Mikor beszél folyékonyan a herceg? Mit gondolsz, ki nyeri az egy schillinget? Hogyan, milyen eszközökkel sugallja ezt a film?

ÍRJ 8-10 MONDATOS FOGALMAZÁST!

A filmrészletből kiderül, hogy a herceg nem tud vicceket mesélni, mert nem erőssége az időzítés.

Képzeld el, hogy beszédhibás vagy! Leginkább milyen helyzetekben zavarna ez téged? Mi az, amit nem tudnál ugyanúgy tenni, mint most? Milyen foglalkozást választanál akkor? Írd le azt, amit csak dadogva tudnál elmondani!

10. Holt költők társasága

[Peter Weir](#) [pitör vír] 1989-es filmjében a közismert sztár, Robin Williams [robin viliemsz] a főszereplő, de jelentős szerep jut Ethan Hawke-nak [tfn hók] is, aki itt még kamasz, de később felnőtt, sőt középkorú szerepben is megismerhettük például a Dr. House [doktor hausz] sorozatban.

A történet 1959-ben játszódik egy bentlakásos fiúiskolában, a roppant konzervatív stílusú Welton Akadémia falai között. A diákok már hozzászoktak az itteni sznobizmushoz és merevséghez, amikor új tanár érkezik, s az általa tartott irodalomórák egycsapásra felborítják mindazt, amit odáig a kultúráról gondoltak. A tanár az egyéniséget, a merészséget, a szenvedélyt százszor fontosabbnak tartja a holt műveltségtől, s a gyerekeket valósággal megbabonázza a váratlan hangnem.

Az itt közölt jelenetben azt láthatjuk, amint épp széttépeti diákjaival a nagybecsű tankönyvet. Elég a mások papolásából és a biflázásból. Maga az élet a költészet.

BESZÉLJÜK MEG!

Miért tépeti ki az új tanár a tankönyv bevezető részét? Mi a baj a szöveggel szerinte és szerinted? Mít akar elérni a diákoknál?

ÍRJ 8-10 MONDATOS FOGALMAZÁST!

Keating tanár úr arról beszél, hogy mire jó szerinte a költészet, milyen hatalma van, miben más, mint a tudományok, vagy a megélhetéshez szükséges hasznos dolgok. Képzeld el, hogy egy perben megtámadták a Költészetet (vegyük úgy, hogy ő egy személy). Választhatod az ügyvéd vagy az ügyész szerepét is.

- Írd meg ennek megfelelően a bírósági beszédedet!

11. A birodalom visszavág

A legendás Star Wars [sztár vórsz] sorozatnak ezt a részét 1980-ban forgatta [Irvin Kershner](#) [örvin kersnör] rendező a híres [George Lucas](#) [dzsordzs lukasz] fantasztikus regényei alapján. A főszereplőt Mark Hamill [mark hemil] alakította, de fontos karaktert alakít a hollywoodi sztár, Harrison Ford [herizon ford] is.

A történet egy „messzi-messzi galaxisban” játszódik, ahol elképzelhetetlen űrtechnika mellett természetfeletti erők is szerepet játszanak, így például az akaratátvitel, vagy a közelebről meg nem határozott Erő, illetve ennek az Erőnek a világos és a sötét oldala, a két világformáló hatalmi tér. A harc éppen úgy áll, hogy „a felkelők maroknyi csapata” a hó borította Hoth bolygó földalatti támaszpontján rejtőzködik. Az Erő Sötét Oldala azonban felfedezi a rejtékhelyet, és hamarosan óriási „birodalmi lépegetők” lépik el a bolygót.

A kiválasztott jelenetben annak lehetünk tanúi, amint az ifjú Luke Skywalker [luk szkájvóker] keresi a Dagobah rendszerben az utolsó és legnagyobb jedi [dzsedit], Yodát. Sőt, már meg is találta, csak nem akarja elhinni, hogy ő az. Mert naivításban valami hatalmas, erős, látványos alakot várt, s azt képzei, az erő a látványosságtól függ.

BESZÉLJÜK MEG!

Yoda eleinte kifejezetten nevetségesnek tűnik. Hogyan beszél? Milyen furcsa dolgokat művel?

Hogyan viselkedik Luke Yodával, amikor még nem tudja, hogy ő az, akit keres? Miért nem ismer rá?

Előfordult már veled, hogy megtévesztett a külső? Többet vagy éppen kevesebbet feltételeztél valakiről?

„Hogyan nőttél ilyen nagyra, ha ilyesmit eszel?” – kérdezi Yoda, majd saját főztyével kínálja a fiút.

Te mit szeretsz enni? Mik a kedvenc ételeid? És mi az, amit enned kellene?

Milyen fantasztikus elemek vannak a filmrészletben? Gondolj a tárgyakra, személyekre, helyszínekre is!

ÍRJ 8-10 MONDATOS FOGALMAZÁST!

„Miért akarsz jedilovag lenni?” – teszi fel a kérdést az ifjú Skywalkernek Yoda, aki nem akarja vállalni a fiú tanítását. Elég sok érvert felsorol, miért tartja reménytelen esetnek.

- Képzeld magad Luke helyébe, és próbáld meggyőzni alkalmasságodról a Mestert! Cáfold meg, fordítsd a magad javára vádjait!

12. Sörgyári capriccio

Ez a film még abban az időben készült, amikor Csehország és Szlovákia közös államot alkotott a kommunizmus idején, ezért csehszlovák filmnek kell neveznünk. Műfaja szerint vígjáték, 1980-ban rendezte a mára világhírű művész, Jirí Menzel [jírzi mencil]. Alapjául a cseh író, [Bohumil Hrabal](#) regénye szolgált, amelynek ugyanez a címe. Főszereplői Magda Vášaryová, Jirí Schmitzer [jírzi smiccer] és Jaromír Hanzlík.

A történet (bár inkább történetfoszlányokról beszélhetünk) az ezerkilencszázhuszas évek elején játszódik, egy álmos és jelentéktelen, mégis mindig vidám hangulatú kisvárosban. A sörgár körül, annak dolgozói és a város lakói általánosságban is, mintha valami külön világában élnének Így van ez a gyár fiatal gondnokával is, akit Francinnak hívnak, s aki csak kapkodja a fejét a világ új találmányait látva. Egészen elkápráztatja például a rádió, ami közel hozza világ részeit egymáshoz, s a távolságok általa lerövidülnek. De általában is eljött a "lerövidítések" korszaka, csökkennek a távolságok, megjelenik a lovasfogat helyett az autó.

A kiválasztott filmrészletben a világtendencia személyes és intim valósággá változik, hiszen a hölgyek szoknyája is megrövidül, sőt a női főszereplő a haját is levágatja a fodrász nagy bánatára.

BESZÉLJÜK MEG!

Megérkezik az első rádiókészülék a városkába, és mindenki csodálja. Az iparpárt politikusa ódákat zeng róla, de valaki megjegyzi: „ez a szerkezet nem hoz az embereknek boldogságot”. Kinek van igaza? Indokold is véleményedet! „Én magam is meglepődöm, hogy mennyi bennem a gondolat.” – kiabálja Pepin sógor az asztalláb fűrészelése közben. Miért ellentmondásos szereplő ő?

Egyetlen nő szerepel a filmrészletben. Milyen személyiség? Mit jelképez? Miben más a karaktere, mint a férfiaké?

A film mely jelenetei teszik viccessé a történeteket? Milyen módszerrel mutatja be a túlzásokat?

